

સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(જેની અંદર અથે; કવિતાની સમજૂતી; પાઠના
સવાલ તથા સાર; પાઠવાર અથવા શબ્દો તથા
લેક્ષણ; કડાની કિંમત વિગેરે.)

Publisher—D. N. Shah.

Gandhi Chowk—SURAT.

પ્રેસ એજન્ટ—ઈન્દિરલાલ મગનલાલ ભાતીરામ.
શાહપોર, કુંભારવાડા-સુરત.

આ પુસ્તક મારે ૧૯૫૭ના વર્ષમાં આકટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ડેપોઝિટ—શ્રી 'શંકર' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌરાશીજી-સુરત.

૧૯૩૦]

કીમત પાંચ આના.

[૧૯૮૫]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૬૫૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગ્રીષ્મ એપીકા અર્થ

વિષય ગ ૩૨૩ : ૮૪૪ : ૩ - ૨૧૫

૧૫૬૫૫
આદિવાદ
મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા.
મુંબઈ

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

તથી=નાનાં છોક-
ને ભણવાની ચોપડી
નાક્ષર=સ્વર અને
અંગન
ખારાખડી=પદ
મુજી=ગમત આપનારી
ભાભ=દાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન
જોગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=હારી; મનને
પસંદ પડે એવી
હમગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખરદારી
વાક્ય=એક અથવા વધારે
શબ્દો મળવાથી મનમાં
ધારેલો વિચાર જેથી
પુરો જણાવાય તે

વાર્તા=વાત
બોધ=શિક્ષામણ
ખારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
અધિકારી=ઉપરી
માહિતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=જોડે; આખત
સારી=રૂડી
નમુના=નકલ
નખર કરો=ધ્યાન આપો;
વિચારો
સામાન્ય=સૌજવપરાશમાં
આવતી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
તે; બ્યાલ
તોળવા=જોખવા; તોડવા
સોદો=માલ; ચીજ
છેતરણી=ઠગાણી
ઉતાવળે આંખા ન પાકે=
ધણી ઝડપ કરવાથી

કામ થાય નહિ.
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખારી=ખરોસો
ચોપડીક=ઉપલકીક;
સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી
ચોપડી; ખીજી, પહેલી
જાળપોથી
સાર—(૧) ભણવામાં
ઉતાવળ કરવી નહિ.
(૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
જોડી તેની જાણ
માહિતી મેળવવી.
પાઠ ૨. ભાગ ૧.
શિપિ=માખા
સિવાય=વગર
આલસી=જાળબોધ
જુના=પહેલાના
પંડિતો=વિદ્વાન; ધણી
ભણેલા
માથું=ઉપરો ભાગ

૨] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=ટપકું

વિસર્ગ=કંઠક હકારનો
ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન;

અક્ષરની જોડે બે

ટપકાં મૂકવાં તે

પ્રમાણે=મુજબ

પાઠ ૨. ભાગ ૨.

નીપજે=થાય

લહીઓ=સારા અક્ષરનો

લખનાર

લપટાવું=ફસાઈ પડવું

લાલચ=લોભ

નર્ત્યા=રોગ વગરના

જાતે=પોતે

શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ

ઉદ્યોગી=મહેનતુ

ચેન=સુખ; નિરાંત

ઠાઠ=ડોળ; ભપકો

ફડકડ=સહેલાણી; છેલ

ખાલી=નકામો; ફાકટ

અળુકાતું=અધટું

અસલ=અગાઉ

વિદ્યાભ્યાસ=મણવું તે

ઝાઝો=ધણો

મેળવી=સરખામણી

પાઠ ૩.

ટટું=નાનો ઘોડો

ખજાર=હાટ; ચાકું

દારે=ત્રગામ પકડીને

આગળ ચાલે

છતે=છે

હડહડતો=પુરોપુરો

કળિયુગ=ખરાબ વખત

દૂર=છોટે

બૂમ=હાંક

બુદ્ધિ=અકલ

ફરી ગઈ=જતી રહી

રાખના કુંવર જેવા=

કોમળ

ખરે બપોરે=મધ્યાને

હિંડાડે=ચલાવે

ખર્યુપાન=ધરડો; વૃદ્ધ

શરમાઈ=લજવાઈ

જોસખંધ=જોરથી

શ્રાવક=જૈન ધર્મ માનનાર

સંધ=જત્રાળુઓનું ટોળું

ધાતકી=દયા વગરનો;

નિર્દય; કૂર

ભાર=વજન; ખોજો

વીખરાઈ જશે=અછવાઈ
જશે

ખભે=ખાંધે

વખતસર=ખરાબ વખતે

પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી

જવા આવવાને માટે

આંધિલો રસ્તો

તોફાન=મસ્તી

શીકે મોઢે=વીલે મોઢે;

દીલગીર ચહેરે

પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=હાલ; હાલત; દશા

સાર-આપ બુદ્ધિએ

જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ

પ્રલયકાર; માટે આપણી

પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે

ચાલવું; પણ આપણી

બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે

કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ઢી

પુરુષ; વરવહુ

ધધરની બકિત=ધધરનું

બબન

ગળાતાં=ગુભાવતાં; કાઢતાં

નરસિંહ ચૌદશ=વૈશાખ

સદ ચૌદશ

૩૫=દેખાવ; શોભા;

ખૂંપસુરતી

બંડાર=ખખનો

વાણીથી=ખોલથી

પેદા=ઉત્પન્ન

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવાનું=ખોટો કરવાનું

મા પર આવી પડ્યું=

માને માથે પડ્યું

સ્વભાવ=ખાસીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ=આસરો; આધાર

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાપર ઉપ-

કાર કરનાર; પરોપકારી

નીવડયો=નીકળ્યો

અભ્યાસ=મદાવરો;

મંડ્યા રહેવું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ

માનીતો=બહાલો; પ્યારો

નાની ખોટી=સહેલી

અધરી

ખાખત=વિષય

ધમ્ધે=ચાહે

માઠું=ખોટું

સાંઢ=આખભો; જોધો

પછાડી=પટકી; અક્ષણી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા=

મશ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણુ=મન; દીલ

એકદમ=એકચોટી

ફોટો=માથે ખાંધવાનું લુગડું

ખાટો=કુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાફ કહેવું તે

જીવતો ઘેર આવત નહિ=

મરી જતો

ખસ્થો નહિ=મથો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=માન

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારકાનું બહું કરવાનોગુણુ

આશ્ચર્ય=નવાઈ

પાઠ ૫.

ઉમર=વરસ

ગુજરાન=ખરણુપોષણુ

પ્રીતિ=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઈ આવ્યું=

ધણીજ દયા આવી

ખાડા પડ્યા=ખેસી ગયું;

કુવા પડ્યા

જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી

આશીષ=દુવા; આશિર્વાદ

ખૂંચેલો=પેસી ગએલો

કાઠે=કિનારે

દૂખતો=ખૂડતો

ઉધો=ખવળો

ટંગાવી=લટકાવી

પાડ=ઉપકાર

૪] ત્રીજા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક અલી આના.

ધનામ=ભેટ; અક્ષીસ
થોભાય=ખોટી થવાય
ધાડું=ગીચ
જંગલી=ફાડી ખાનાર
પેઠો=દાખલ થયો
કૃપાથી=મહેરખાનીથી
ધન=દુઃખ
ભાઈમંધ=દોસ્તદાર
સહીસલામત=સુખેથી;

જોખમ કે અડચણવગર
વિવાદ=લગ્ન
સામેલ=દાખલ

સાર-આપણે દરેક
માણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું કે જોયી ધન્ય
આપણા ઉપર ખુશી થશે
અને આપણું ભલું થશે

પાઠ ૬.

અદલ=વ્યાજખી
દ-સાફ=ન્યાય
પૈસાદાર=પૈસાવાળો
ગામડી=મહેતાજીની
વળગ્યો=લાગ્યો

નસીબદાર=માગ્યથાળી
ધંધામાં=રોજગારમાં
ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસો; દોલત
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
ધરેણું=દાગીના
ધડાવ્યા=કરાવ્યાં
દોલત=પુંજ
ખરીદા=વેચાતા લીધા
આખર=કીર્તિ; છજ્જત
મરણ પથારી પર પડ્યા=

મરવાં પડ્યા
મરણ=મોત
મિલકત=પુંજ; દોલત
ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણુ
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
કબુલાત=વચન; મોઢાનો
ખોલ
દડાડોપાણી=મરણ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
પાછળનો ખરમ
દિવાન=પ્રધાન; વજીર
ઉમેર્યો=વધાર્યો
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણુ

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યો=રોક્યો
નજીવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સગ્ન=શિક્ષા
આસપાસ=આગુઆગુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું; તેજ
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને
પાડેલા આકા ઉમા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનોધણી;	આપ; પરમેશ્વર	વિના=વગર
પરમેશ્વર	ખોળીએ=શોધીએ	ઠાણું=અમથું; ખાલી
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	કામ=ઠેકાણું
ભોંયરે=ભોંયરામાં	ઝીણો ભાગ	સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	કામ=માટે	ઠેકાણે છે માટે આપણે
ઘાટ=વિચાર	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ખોટાં કામ કરતાં બીજું.
જગતનો તાત=દુનિયાનો	વનાર; પરમેશ્વર	(ખોટા કામ કરતાં નહિ.)

સમજૂતી—આપણી આજુબાજુએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.	ધણી; પરમેશ્વર	અજાણી=જાણ્યા વગરની
વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	આધાર=આસરો; ટેકો	ન અજાણી=અજાણી
ધણી; ધશ્વર	પાળનાર=પોષણ કરનાર	નથી; જાણીતી છે.
શીક્ષ=માથું	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	ક્ષમા=મારી
નામી=નમાવી	ઉપકારો=પાડ; આભાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
શીશનામી=માથું નમાવી;	રાંક=ગરીબ	મતિ=મુદ્ધિ; અક્ષત
પગે લાગી	અજ્ઞાન=સમજણ વગ-	છેક=ધણીજ
આપદા=દુઃખ	રનો; અણસમજી	દીક્ષ=મન; અંતર
હુગારો=અચાવો	પ્રાણી=જીવ	ધારો=આણો; લાવો
દીનાનાથ=ગરીબોનો	તુંથી=તારાથી	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલાં

૬] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક આર આના.

સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત | દાસ=સેવક; આકર | સ્તુતિ=વખાણ
શક્તિ=અળ | નિવારો=મટારો; ટાળો

સમજાવટી—અરે ! દેવના દેવ ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર ! તમે બધાંતું પોષણ કરનારા છો, અને હંમેશાં બધાંતું દુઃખ મટાડનાર છો; તમે મારા ઉપર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અગમ્ય નથી; (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છેજ) માટે હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી યુદ્ધિ ધણીજ આપી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જાજરાં રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ બક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯. | રહેવા માટે બોંયમાં | છાંયે=છાંયડે
ઠર=નાનાં પ્રાણી પોતાને | જે બાકાં પાડે છે તે; | પંજમાં=દાવમાં; સપાટામાં

બાળગરબાવળી ને સુંદરશુક્ર પહેલીના અર્થ બે આના. [૭

સપડાયલો=પકડાયલો;
 ઝલાયલો
 કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું
 તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આકૃત=આપદ; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દાસ
 જીવતદાન=કોઠનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મરગરી કરીને
 મગરગરી=શેખી; પતરાજી
 ગર્વ=મગરગરી; અહંકાર
 વન=જંગલ
 બાન=સમજ; અક્રમ
 જાળ=ફાંદો
 ફાંદાં=ખોટી મહેનત
 છુટાયું=નીકળાયું
 અકળાયો=ગભરાયો
 સાદું=પદ્ધતી
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બળવશે=કરશે
 છુટો થયો=નીકળ્યો

અત્યારે=હાલ; હમણા
 સાંભરતી=યાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક કરતો
 હતો
 તરણા સરખું=તણખલાં
 જેવું; નકામું; નજીવું
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
 રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
 રવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસ
 ફરી=વેચવા ફરવું તે
 ફરી કરી=ફરીને છુટક વેચી
 ગુજરાન=ગુજારો
 ધરાક=સોદો લેનાર
 ખોટી=ગેરબ્યાબખી
 કિંમત=ભાવ; મૂલ્ય
 છેતરતો=કમતો

શાખ=આખર; બરોસો
 કરાવ્યા=નકકી કીધા
 બેવડો=અમણો
 સાર=ગર્વ કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦.
 પરચુરણ=જુદી જુદી
 જાતના
 પોલીસ થાણાનો અમલ-
 દાર=નાયક
 ફરજ=જરૂર; અગત્ય
 વાણી=બોધ; શબ્દ
 માફક=પેઠે
 કમાયો=પેદા કીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું
 શરૂ કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=બનારસ; ગંગા
 નદી પર શહેર છે
 આમલ=કાલાવાલા; તાણુ
 કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 ભાગ્ય પડવાથી=થવાથી

૮] હિંદુસ્તાનની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

મહા મુશ્કેલી=પણી
મુશીબત
વિધવા=જેનો પણી મરી
ગયો હોય તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાંતિ
સાર-કોઈનું પણુ હરામ
નું લેવાની કદી ઇચ્છા
રાખવી નહિ જે
આપણે કોઈનું હરામ-
નું લઈએ તો તેની
સાથે આપણી પાસે
હોય તે પણ જાય.

પાઠ ૧૧.

ખેડી ખાવાને=ખેતી કર-
વાને
તુરંગ=જેલ; કેદખાનું
છંદ=નહારી ટેવ
જાપો=ચોકસી; તજવીજ
લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રીમંત
વિકટ=મિલકામણ
રાહ=વાટ
ચોકીદારો=ચોકી કરનાર

દ્રવ્ય=નાણું
હુંડી=ખુંચવી
પાળ=કોરણ
તાલેવંત=પૈસાદાર
મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું
સુખે=નિરાંતે
નસીમ=ભાગ્ય
કંદોષ=સુખડીઓ
ભેળ્યું=મેળવ્યું
તાક્યું=પાયું; ઇચ્છ્યું
મહાં=મુઠ્ઠાં; મરી
ગએલાં પ્રાણીઓ
ગીવ=ફાડી ખાનાર
મોટું પક્ષી
મગર=ગમેડીથી પચીસ
ગણું મોટું પાણીમાં
રહેનાર પ્રાણી
વાવે=રોપે
લણે=સે
પામે=મળે
સાર-“વાવે તેવું લણે
ને કરે તેવું પામે.”
“ખાડો ખોદે તેજ પડે.”

પાઠ ૧૨.

વર્તણુક=રીતમાત
સહન થઈ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ
ફાસલાવી=ખોટું સમજાવી
જીલમ=જામરાઈ
રચતી=ગમતી
નીચ=પાપી
કંઈ ખાકી રાખતો નથી=
ધણુંજ કરે છે
ગંધર્વ=ગવૈયાની એક
જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા
અપકાર=અવગુણ; ભુંડું
કરવું તે
ગળગળા=છાતી ભરાઈ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
ગુસ્સે થતા=ક્રોધ કરતા
સાર-કોઈ આપણું
ભુંડું કરે તોપણ
આપણે તેનું બહુજ
કરવું જોઈ ઇશ્વર આ-
પણા ઉપર રાજ થશે

<p>પાઠ ૧૩.</p> <p>ન્યાયાધીશ=ધનસાદ કર- નાર અદલ=ખરો; વાજખી રાજકાજ=રાજકારભાર કચેરી=દરબાર ચર્યા=વાતો; વિચાર સાક્ષી=વાત જાણનાર અચરત=નવાઈ; અચંખો હક=માલીકી; દાવો ગળેપડુ=ખોટો હક કરનાર સાર=હરામનું લેવાની ટેવ રાખવી નહિ.</p>	<p>કરમાઈ ગયું=રીકું પડી ગયું; ઉતરી ગયું ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો ટેકો=આધાર; આસરો કાયમ=હંમેશાં; નિત્ય કદાપિ=કોઈવાર; કદાચ તંગી=તંગાશ; ભીડ મટી=દૂર થઈ; ટળી સાર=આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાજી છે માટે પ્રશ્નરતો પાઠ માનવો અને એ ઇંદ્રિયોનો સારો ઉપયોગ કરવો.</p>	<p>ખામી=ખાંપણ; ખોડ ભાવ=હેત; પ્યાર ભોળા=પાપ વગરના આગ્રહ=કાલાવાલા માન્યા વગર=કબુલ કર્યા વગર ખાતર=ખરદાસ સાદુ=ખદશે મોં મજદાવી=મોં હસતું રાખી સ્વાદે=લહેજતથી શરમાયું=લજવાયું સાર=કોઈની મસ્કરી કરવી નહિ, જો આપણે કોઈની મસ્કરી કરીએ તો તે આપણી કરે</p>
<p>પાઠ ૧૪.</p> <p>ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપ્પીલા- વાળો સારી સ્થિતિનો માણસ કંકડીને=પણીજ; સખત નિસાસો=દુઃખ કે દીલ- ગીરીને લીધે શ્વાસ નાંખવો તે અભાગીઓ=કમનસીબ; અકર્મી</p>	<p>પાઠ ૧૫.</p> <p>વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ મસ્કરી=મજાક નેતર=જમવાનું કહેણ રંગીત=રંગેત્રો સુશોભિત=દેખાવડો છાછરો=જરાક ઉડો ને પહેળો થાળ=ખોટી થાળી ચપચપ=ઝપઝપ</p>	<p>પાઠ ૧૬.</p> <p>સત્ય=સાચું સતનું=સાચાનું ચિંતન કરવું=વિચાર સત=સાચું વાક્ય=શબ્દ; વચન ઉચ્ચ=ખોલસું</p>

૧૦] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અઢી આના.

અસત્ય=ખોટું	ભય=ખીક; ભો	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
જશથી=આખરથી	હટે=નાશ પામે; જાય	ધણી; પરમેશ્વર
જળકીત=પંકાએલા;	જોગ=અનાવ; કારણ	રીઝશે=ખુશી થશે
વખણાએલા	છુપાઇ જશે=ઢંકાઇ જશે;	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
જાએ=દુનિયામાં	જાહેરમાં આવશે નહિ	રીઝો=ખુશી થાઓ
ખીજ=ખી	છેવટ=આખર	સાર-સત્ય બોલવાથી
વૃક્ષ=ઝાડ	ઉગ્ગસ=પ્રકાશ	લાભ થાય છે; અને
વિજ્ઞાન=ખોટું	ફરીને=ખીજવાર	પરમેશ્વર ખુશ થાય છે.
ચુલ્લકારી=ફાયલાકારી	દીપશે=પ્રકાશશે	જુઠામાં જુઠો માણસ
ફળ=પરિણામ; ફાયદો	આંચ=નુકસાન; હાનિ	પણ એક દિવસમાં
આશ્રય=આશરો	કલેશ=દુઃખ	જુઠા કરતાં સાચું
છાંયતળે=શીળામાં	અનેક=ધણી	વધારે બોલે છે, જે
પરિતાપ=દુઃખ	હરે=હર કરે; મટાડે	ઉપરથી ઇશ્વરને સા-
વસે=રહે	સમું=સરખું; બરાબર	ચું જ ગમે છે એમ
પ્રગટે=ફેલાય	અન્ય=ખીજું	સાખીત થાય છે.
છળ=છુટ્યો	ખરે=નકકી	
દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ	અતિ=વણી; બહુ	

સમજૂતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું ખોટું ઝાડ થશે; અને તેનાં લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આશરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે ખોટું

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના. [૧૧]

કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ધણું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નહારી પ્રુદ્ધિ સત્યની બીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી પ્રુદ્ધો થઈ પ્રકાશે છે, તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે. (જહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતભ્રમ કે સત્ય ઉધાડું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય ધણું દુઃખ નડકી ટાળે છે, નડકી સત્યના જેવું બીજું જોર નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર ધણું પ્રુદ્ધ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં પ્રુદ્ધ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.	મીલનસાર=મળતાવડા	મહીનો
રિવાજ=ધારો; નિયમ	પરોણ્યાચારી=પરોણ્યાગત	તાપ્ત=તાજા
વર્તમાનપત્ર=છાપુ; ન્યુસ;	ભારી=બોળરૂપ	ફાંકડો=ફક્કડ
ચાલતા વખતની હકી-	પૂજે છે=સેવા કરે છે	વેશ=દેખાવ
કતનો છાપેલો કાગળ	સાર-જરૂર વગરની	વરખ=ધાતુના છેક
ખાંકડો=પીઠવાળા પાટલી	ચીજો પાછળ ખર્ચ ન	પાતળા પતરાં
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી	કરવો અને તેનો ઉપ-	તારીફ=વખાણ
લેવાય એવું ધર	યોગ પરોપકારમાં કરવો.	મરણુતોલ=મરી ગયો
સપાટ=ઉંચીનીચી નહિ તે	પાઠ ૧૮.	હોય એવો
બરવાહ=ઘેટાં ચારનાર	મોહરમ=જે મહીનામાં	સ્થિતિ=હાલત; દશા
પાકાં=છો ઇંટના	તાપ્ત નીકળે છે તે	રડારોળ=ધણું રડવું

કકળવું તે	પાક=ફાલ	માં ઉતરી ગયા=ઝંખ- વાઈ ગયા
એકાએક=એકદમ	કરકસર=ખપ જેટલું	ખળનચી=ખળનાનો
અચંખો=તવાઈ	વાપરવું તે	ઉપરી; તીજેરીનો ઉપરી
દશા=સ્થિતિ; હાલત	ચર=કડાંવાળો દેગડો	ફટકા=સપાટા; નેતર કે
ધ્યાનમાં=સમજણમાં	સોનામહોર=સોનાનાસિક્કા	ચાપુકના ઝપાટા
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય	ઉતરે=ઓછે આવે	નિશ્ચય=ઠરાવ
સારવાર=ચાકરી; અરદાસ	અધાર=પ્રણીપણના હક	ભાગીદાર=ભાગીઓ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ	સાથે; તમામ હક સાથે	ખુદાવંદ=મોટો માલીક
પરિણામ=ફળ; છેવટ	ચુકાદા=ફેંસલા	(મોટા દરજ્જા વાળાને
છિદ્રો=નાળાં	નિર્ણય=ફેંસાઈ; ચુકાદો	માટે બોલાય છે)
વાટે=રસ્તે	પાક=પેદાશ	શરત=કબુલાત
દીલ=વાર	સાર—પ્રમાણિકપણે	હજુરમાં=રખરખમાં
મંદનાડ=રોગ; બિમારી	ચાલવાયાં ઇશ્વર ખુશી	લાંચીઆ=લાંચ લેનારા
અકરમાત=અણધાર્યો	ચાય છે માટે પ્રમાણિક-	માનીતો=વહાલો
એકાએક બનાવ	પણે ચાલવું.	સાર-હકથી વધારે લેવા-
વિદાય થયા=ગયા	પાઠ ૨૦.	ની ઇચ્છા રાખવી નહિ.
પાઠ ૧૯.	દિલ્હી=જમના નદીના	પાઠ ૨૧.
બાઈમાંડું=બાઈએન	કાંઠાપર ગ્રહોર છે.	લોકાની=મસ્તીખોર
ઉપજ=પેદાશ	પ્રખ્યાત=ખાણીતા	કાયર=હેરાન
ધરખરચ=રોટલા ખરચ	પરાક્રમી=ખહાદુર; શૂરા	આંકી=દામ દઈ; નિશાની
દુકાળ=મોંઘવારી; અના-	શેખીત=કોઈપણઆખત-	કરી
જ પાણી મોંઘા મળે	માં આનંદ લેનાર	ફાટપો=જખરો થયો
એવો વખત	આસરો=મદદ	

માતેલો=ખાઇ પી જખરો	જેવો કોઇ નથી પણ શેરને	સૌમાઝ્યવંતી=પરણેલી
થએલો	માથે સવાશેર હોયજ.	ઝી કે જેનો ધણી
જખરો=જેરાવર	પાઠ ૨૨.	જીવતો હોય તે ઝી
હાથ ચલાવવો=મારવું	સ્થાપન=મંડાણ; શરૂઆત	ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ
ધટતો=લાયક	સવડ=સગવડ; સોઈ	વિધવા ઝીના નામની
પલક=જરાવાર	ગોઠવણ=ખંદોખસ્ત	પહેલાં વપરાય છે
કચરી=ચમદી	ખેપીઝો=કાસદ	નામકામ=નામ ને ઠેકાણું
યુક્તિ=તદખીર; કળા	લાભ=ફાયદો	કમવાર=એક પછી એક
નસકોરાં=નાકનાં ખે કાણુ	સહજ=સહેલાઈથી	સરનામું=નામ ને ઠેકાણું
તોખાતોખા=કાયર કાયર	માનવાચક=માનનો અર્થ	ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
કુલાઈ ગયો=મગર થયો	ખતાવનાર	પત્તો=ઠેકાણું
અહો=અરે	તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા	પાઠ ૨૩.
શબ્દ=ખોલ; વચન	પવિત્ર; (એ શબ્દ વડી-	સુલતાન=મુસલમાન
અભિમાની=અહંકારી	લના નામથી પહેલાં	પાદશાહ
હિતાઈ=કાદું	વપરાય છે.)	શિકાર=જનાવરોને તા-
સપડાયો=ફમાયો	ચિરંજીવી=જાંખી મુદત	કીને ગોળી મારવી તે
હલકા મનનો=નીચ	જીવનાર (આ શબ્દ	અહુસાન=પાડ
નમ્ર=મરીખ	છોકરાના નામની પહે-	માનું છું=મણું છું
માઠાં=ખરાખ	લાં વડીલ વાપરે છે)	ખોરાક=ખાવાનું
હલકો=તુરંજ	રાજમાન=જેને રાજ તરફ	હાજર કર=રજુ કર
સાર=કરી અહંકાર	થી માન મળતું હોય તે	ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
કરવો નાંહ. અહંકારી	રાજેશ્રી=જેને રાજ તરફ	વાસણ
માણુસો ધારે કે મારા	થી પૈસા મળતા હોય તે	ભાવથી=હોંસથી

૧૪૭ પાંચમી ઓપડીને હિકેશન શિક્ષક ચાર આના.

આંત=ઠડો	બહાર કાઢી મૂકવું તે	વાળી આપું છું
વિનંતી=નમનતાપથી	આર=માણસની ચઢતી	માન=આખરૂ
કહેવું તે	પડતી જીભ વડેજ થાય	સેવા=ચાકરી
જગીર=ધનામી જમીન;	છે. જો આપણે નમનતાપ	માનવી=માણસ
સરકાર તરફથી મળેલું	વાપરીએ તો સામાનો	ભાર=ખોજો; વજન
ગામ કે જમીન	પ્યાર મેળવીએ, માટે	મણખંધી=ભારે; મણના
ઉમરાવ=અમીર	ઠર્પા છોડી નત્ર સ્વભાવ	માપથી
સાન=અક્ષય; સમજ	રાખવો કે જેથી ઉમરા-	ખોજો=વજન; ભાર
સંબંધમાં=વિષે	વોના જેવા હાલ થાય નહિ	ખીન=વમર; વિના
અંદેશો=શક; વહેમ	પાઠ ૨૪.	તન=શરીર
જાતે=પોતે	પંચ=પાંચ કે વધારેતું	તનતોડીને=ધણું વૈતરૂં
ઝવેરખાનાનો=કીમતી	ટાણું	કરીને
રત્નોનો	વાહવિવાહ=તકરાર	હાર=પરાજય; હારવું તે
ઉપરી=અધિકારી	તુર્ત=તરત	માલીક=ધણી
ધલાજ=ઉપાય	દરખાસ્ત=કચેરી	રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરૂં
ભંભેરવા=ખોટું સમજાવવા	નાર=માદા	પીઠ=વાંસો; ખરડો
સંતાપ=છુપાપ	ગણના=ગણતરી; કદર	દરકાર=પરવા
ભિખારી=ભીખ માગનાર	વલવલે=ટળવળે	માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓછો
સ્થિતિ=હાલત	પવ=દૂધ	કરવા; અંતર ઓછું
બેટથો=છાતી સાથે દાખ્યો	વહાહાર=વિશ્વાસ	કરવા
પ્રધાન=વજીર	ધાન=અનાજ; ખાવાનું	સફર=લાંખી મુસાફરી
ઠર્પાખોર=અદેખા; ઝેરીલા	નીમક=અનાજ	મુજ=મારો
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ	હલાલ કરૂં છું=અહો	જળકાજો=પાણી માટે

ત્રિવેદી વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના. [૧૫

જીવ લીએ=મારી નાંખે	તોય=તોપણ	અથડાય=અફળાય
કૂર=ઘાતકી; દયા વગરનો	તલપે છે=તાકે છે; પારે છે	આશા પર અથડાય=
અંબાડી=હાથી પર	માંસ=ગોસ	ભરોસાપર રહે
માંડવાની ખેઠક	કસાર્ધ=ચંડાળ	ખલક=જગત; દુનિયા
કરો=નો	કર=હાથ	દંડે=શિક્ષા કરે
દીપે=શોભે; સારો દેખાય	હાર બનું=કપાઈ જઈ	પીડતાં=દુઃખ દેતાં
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ	કુલ=અધો; તમામ	કોપે=ગુરસે થાય; રીસે
પશુ=ચોપગાં જનવર	ખોજ=ખોજો	ભરાય
સરદારી=ઉપરી	બ્યાપાર=વેપાર	કીરતાર=પરમેશ્વર;
ન્યાય=ધન-સાફ	ઘડી=ઘોડો વખત	સાર-પાળેલા જનાવરો
નિર્દોષી=વાંક વગરનો;	કરાર=આરામ	પાસે ગજા ઉપરાંત કામ
નિરપરાધી	ખર=ગધેડો	કરાવવું નહિ, અને પેટ
તલ=જરા જેટલો; થોડો	ગજ=હાથી	પુર ખાવાનું આપવું.
ત્રાસ=ખીક; ભય	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	

સમજૂતી—ચોપગાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સલાહ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. ગાય-હું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણ કરે છે ! મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં ખાય છે. તોપણ જીવનનો પાર ક્યાં છે ? (ટેક) (૧) કુતરો-હું વિશ્વાસુ વહાલું પ્રાણી ધણીનું અત્ર ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા અનાજનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (ટેક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના માણસ) મને હસે છે, પણ સમજતાં

નથી કે બાર કોણ ઉપાડે છે? બારે વળન લાદે (પીઠપર બસે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું. પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ કયાં જાણે છે? (૨ક) (૩) ઘોડો—હું ચારીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં; ધણીને મારી પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે? (૨ક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું, તોપણ કોઈ ઘતકા મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાંખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરાપકાર કરું છું. (૨ક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શીભે છે.) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શીભે છે. પશુઓમાં હું મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (૨ક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળતા લાથે કપાલ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇન્સાફ કયાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (૨ક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-ગમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારના રોજનો બાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (૨ક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો ને ગાય એ ચિત્તારાં પ્રાણી બીજાના બરોસા પર અજ્ઞાય છે. વિષમાં નકારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પશુ, પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૫.	સદ્ગુણી=સારા ગુણવાળા નીવડે=નીકળે; થાય	ચિત્રામ=ચીતરવાનું કામ તક્ષીન=મશશુલ; લીન;
ગુનો=કસુર	સાર-ગુનો કપુલ	એક ચિત્ર
કપુલાત=કપુલ કરવું તે	કરવાથી પરમેશ્વર ખૂશ	ખુખી=ખલિહારી; ચમત્કાર
ધકકો=હડસેરો	થાય છે અને આપણા	મહેતીજી=કન્યાશાળાની
પુટી ગયો=ભાંગી ગયો	મનને શીકર રહેતી નથી.	વડી સ્ત્રી શિક્ષક
ફાડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	પાઠ ૨૬.	લાયક=યોગ્ય
ફાડયો=ભાંગ્યો	બાળાઓ=છોકરીઓ	ગુણી=ગુણવાન
મા=નહી	હોંસે હોંસે=ઉમંગથી	શિક્ષકો=આસિરદો
બોલ મા=બોલ નહિ	સારે રાગે=મધુર સ્વરે;	વર્તે=ચાલે
કસુર=વાંક; ગુનો	મીઠે અવાજે	સલાહમંપ=એકવિચાર;
અગળણે=અગળાવતા	સીવણુ=સીવવાનું	મળી સમજીને ચાલવું તે
માનવી=કપુલ કરવી	રંગબેરંગી=તરેહ તરેહના	શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ
ગુનેગાર=અપરાધી; કસુર	રંગના	સાર-હોડીઓને બણા-
કરનાર	મળપટા=મળે બાંધવાના	વનાથી તેમની અક્કલ
નારાજ=નાખુશ	પટા	ખીસે છે. માટે છોડી-
ખીક=ભો; ડર	સેખાં=મોઢે ગણવાના	ઓને બણાવવી.
ઉદાસ=દીલગીર	હિસાબ; મુખગણિત	પાઠ ૨૭.
સુખેથી=ગડચણુ વગર	ઘાટ=આકાર	સંધરે=સંઘડ
હોઠે=નીચે	પ્રદર્શન=સંઘડસ્થાન;	કુદરતનું=કશ્વરી શક્તિનું
રમે=રડે	નમુદેદાર ચીજો બતા-	અવલોકન=ધારીને જોવું
દોષ=વાંક; ગુનો; કસુર	વવા માટે એક ઠેકાણે	તે; બારીક તપાસ
સંતાડવા=છુપાવવા	બેગી કરી રાખવી તે	રાજવાની=રાજા જે શહેર
ભૂલ=ચૂક	ગૂંથેલી=વળ દીધેલી	માં રહેતા હોય તે શહેર;
સહન કર=ખમું; વેઠું		

૧૮] સુબર્ધ ઇલાકાની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

રાજગાદીનું શહેર	ભુકરો=રેતી; એક જાતનો	હરકત=અડચણ
ધમારતો=હાથી આંધણી.	પોચો પથર	સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
નાં ધરો	ગંજી=ધાસનો ઢગલો	કરવું તે
કિલ્લો=ગઢ	અગત્યની=પ્રરેરની	અવારનવાર=ફરતા ફરતી
રચના=અનાવટ; ગોડવણ	આગગાડી=દેવતા અને	સંઘાત=સાથ
આંધણી=આંધકામ	પાણીના બળથી (વરા-	સાર-પૈસા બચાવ્યા
ખાણું=અનાજ ભરી	જથી) ચાલતી ગાડી	હોય તે ધડપણના વખ-
મૂકવા માટે જમીનમાં	સાધન=વસ્તુઓ	તમાં ખપ લાગે છે, માટે
જે ખાડા ખોદેલા તે	પુણજી=ધણું	દરેક માણસે પૈસાનો
જાર=જીવાર	દાણા=અનાજ	સંગ્રહ કરવો જોઈએ.
ખાનગી=પોતાની	નાણું=પૈસા	
સળી=સડી; જીવાત પડી	દ્રવ્ય=પૈસા	

સમજીતી-જીઓ કે જંતુની જાતમાં કોડી પાલુ અનાજ એકઠું કરે છે, અને બધી સાથે મળીને (હંમેશાં હળીમળીને) દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.	ધર્માદા=દાનમાં આપી	સાર-જે કાંઈ પેદા
પરખ=મુસાફર લોકોને	દીધેલું તે	કરવું તેમાંથી દસમો
મફત પાણી પીવાનું	દસમોભાગ=દસ ભાગ-	ભાગ ધર્માદાના કામમાં
ઠેકાણું	માંનો એક ભાગ	ખરચવો “કર્મે જય
વારાફરતી=એક પછી એક	આશીર્વાદ=આશિષ; દુવા	અને પાપે ક્ષય.”
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર;	ટાળવામાં=મટાડવામાં;	પાઠ ૨૯.
લાકડા કાપીને વેચનાર	દૂર કરવામાં	વળગ્યો=લાગ્યો; ખાજ્યો
વળેલો=વળગેલો	મનોહર=મનને રાજી કરે	તર્ક=મનસુઝો; વિચાર
ખરો તડકો=સખત તાપ	એવું	શેખરજી=ખોટા વિચાર
વિસામો=આરામ	શીતળ=ટાઢી; ઠંડી	કરનાર; માણસનું નામ

પાર=છેડો; અંત	સાઈ કામ પુરું ન થાય લાં	પ્રમાણે કરતો નથી તે
કરાવી=નકડી કરી	સુધી ફરી ફરીને કરવું.	આયસો કહેવાય છે.
ધાડવો=ધી ભરવાનું	ચઢાવવા=ઉઠાવવા	પાઠ ૩૧.
માટીનું વાસણ	સપાટો=જોસ	ડાકે=હાથે
તરંગ=ખોટા વિચાર	ગોથું આધ=ઉંધો થઈ	તરુવર=મોટું ઝાડ
ધુણાવી=હલાવી	કાયર થવું=કંટાળવું	ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં	પ્રયાસ=યત્ન; મહેનત	પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
કડવા શબ્દ કહેવા તે	આસમાન=ગગન	ગાન=ગાયન
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર	ટપકા=ડાઘા	ધ્યાન ધરતા=ધ્યારને પો-
વગરનો થઈ ગયો	વીંટવા=લપેટવા	તાના મનમાં આણુતાં
નકામા=ફેકટ	સાર-શર કરેલું કામ	કઝોલ=મગ્ન; આનંદ
ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા	પુરું ન કરીએ તો કરેલી	સાથ=સાથે
ઉઘમે=ધંધે; કામે	મહેનત નકામી જાય,	પડદો ખોલે=મનની વાત
માફક=પેઠે	અને લોકમાં મગ્ન થાય;	કહે
ચેતન્યો=સમજન્યો	માટે હરકોઈ કામનો	ચૂસે છે=શોષે છે
સાર-આપણા ધંધા	આરંભ કરતાં પહેલાં	ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
સંબંધીજ વિચારો કરવા.	વિચાર કરવો, કે એ કરવું	ધાટે=ઓવારે; કિનારે
એકદમ પૈસાદાર થઈ	વાજખી છે કે નહિ; અને	જળધાટે=તટી કે તળાવ
જવાના વિચાર કરવા નહિ.	વાજખી લાગે તોજ	કાંડે
પાઠ ૩૦.	આરંભ કરવો; અને	નીજ=પોતાના
પતંગ=કનકવા	આરંભ કર્યો તો તે કામ	વાટે=રસ્તે
છેક=તદન	પુરું કરવુંજ. વચ્ચેથી	પોઢે=સૂએ
ફરીથી કરો=ખીજવાર	અધુરું મૂકી છોડી દેવું	માળ=માળામાં
કરો મતલબ કે હરકોઈ	નહિ. જે માણસ આ	જંપતાં=કરીને ખેસતાં

મળરકે=સવારે; પરોઢીએ	નિર્મળ=ચોક્રખુ; મેલ	કામધેનુ=મધુએલું આપ-
ધાય=દોડે	વગરનું	નારી ગાય
વનફળ=વનમાંના ફળ	હરે=નિરાતે બેસે	ચિંતવ્યા=ધાર્યા
ઝૂલે=હાલે	ભલી ભાતે=સારી રીતે	અપાર=વણોજ
ભલી ભાતના=સારી	હફાવી=હરાવી; હંફાવી	પમાય છે=મેળવાય છે;
તરેહના	હફાવી દીએ=હરાવે	પેદા કરાય છે.
વિધવિધ=જુદી જુદી	મેળવાય=પેદા કરાય	સાર-ઉઘોગી માણસને
દીનાનાથ=ગરીબનો બેલી;	રાજ અધિકાર=રાજસત્તા	કંઈ પણ અધરું નથી.
પરમેશ્વર	વશ=તાબે	ઉઘમ કરવાથી જે જોઈએ
મધુરે=મીઠો	વિપત્તિ=દુઃખ; આફત	છે તે મળે છે; માટે
ધરી=રાખી	વેરાઈ જાય=જતું રહે	ઉઘમ કરવો.

સમજુતી-મોટા જાડની ડાળીઓ હાલે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઊડે છે (મતલબ કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં હળી મળીને રહેતાં (એક બીજને) મનની વાતો કહે છે. સુખીમાં પક્ષી હંમેશાં જાડ અને મોટા જાડની ડાળી પર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ચોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નલાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે. સવાર થતાં પહેલાં ઊડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો

છે, તે મોડો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે. તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકસો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે મતલબ કે પોતે આગળ આવે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાખની પદવી લેવી હોય તો કંઈ બાધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળક! મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જાણુ. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે. (૫) સાર-આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
બદલામાં=સાટામાં
ભોગવટો=ચાપર
વંશપરંપરા=છોકરાંના
છોકરાં; પેઢીધર પેઢી
સાંતી=હળ
સાંતીની જમીન=ખેડવા
લાયક ભોંય
ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક
ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ; રસાળ
પ્રકાર=વર્ગ; જાત

નાનપણથી=નયપણથી
લાડ=વહાલ
ઉછરેલો=મોટો થયેલો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
સાથી=મદદગાર; ખેતીને
ગાટે રાખેલા નોકર
મહેનતુ=કઠોળી
પુંજ=દોલત
હચ્છતા=ચાહતા
અર્થ=મતલબ; સાર
ડહેલી=મોટા દરવાજાવાળા
ધરતું ભોંયતળાઉં

બરોસો=વિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
મેધ=મેદ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=બરોસો; પતીજ
સાર-આપણા કામનો
બરોસો નોકર પર રાખવો
નહિ, પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીઅર; સખી

પિણય=દુઃખી થાય	ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ	ઉધાપરો=ફેરવરો
ગંદુ=ગોળુ	(એ તાવથી શક્તિ ધ-	સંદેહ=શક; વહેમ
પગ મૂકવાનું=આવવાનું	ણીજ ઓછી થાય છે)	વંદાન=માંગેલું આપવું તે
મન=ચચ્છા; મરજી	લકવો=એક જાતનો	લેણાં=માંગતાં
મંદવાડ=રોગ; બિમારી	રોગ એથી શરીરનો	વનવાસ=જંગલમાં
મંદકી=મંદવાડ	કોઈ ભાગ જુડો પડી	રહેવું તે
મૂળ=ખી; ખીઆં;	જાય છે.	હડ=જીવ; જીવ
નિરોગી=રોગ વગરના	જાજ=સંડાસ	અણસમજી=વગર વિ-
જંતુ=જીવડાં	મોરી=નીક; ગટર	ચારના; મૂખ
પાકે છે=પેદા થાય છે	ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપડી	શોક=દીલગીર
ખુણે ખોલરેથી=ખુણા-	દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ	દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યો
માંથી	તદન=ખીલકુલ	ધિકાર=તિરસ્કાર
વાળી નાખીએ=સાફ	ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે	કરાવ=નિશ્ચય
કરીએ	એવી રીતે	સાર=“ સોજત તેવી
શ્વાસવડે=દમ લેવાથી	સાર=ધર; વાડા વગેરે	અસર” હંમેશાં સારાની
ખુણાં=કિંવાડાં	દરેક ચીજ ચોકખી રાખવી	સોજત કરવી. કામ કરતાં
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી	પાડ ઉઠ.	પહેલાં શું કળ આવશે
નાશ પામે=જતા રહે	ઉચ્ચા=સારા	એ ખાજતનો વિચાર
બિનાસ=ભેજ	પ્રાણુ=જીવ	કરવો કે જેથી પાછ-
ઢોળી=રેડી	વૃદ્ધ=ધરડો; ખર્ચુપાન	ળથી પસ્તાવું પડે નહિ
મેલું=ગંદું	પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો	પાડ ઉપ.
ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ	નિશ્ચય=કરાવ	ટોળું=જથો
તાવ; નહારી હવાને લીધે	સમાચાર=ખબર	હાથ=એ વેત જેટલી
જે તાવ આવે છે તે.	અદેખાધ=ઝેર; ધર્ષા	લંખાધ

ધરી=પકડી; ઝાલી	ગુજરાન=ગુજારો; પોષણ	જનો=માણસો
સરણાઈ=પીપી	સાર-અંગકસરતથી	લહી=જોષ
નટ=ઝી વગેરેનો વેષ લઈ	શરીર કસાય છે માટે	બલી લીલી=લીલીછમ
ધણા ખેલ કરનાર	નાનપણથી કસરત કર	અતિ=ધણે
અંગ કસરત=શરીરની	વાની ટેવ રાખવી.	શાખ=ઝાડ પર પાકેલી ફેરી
કેળવણી	પાઠ ૩૬.	રસદાર=રસવળી
ગુલાંટ=ગોલાંટ	ગ્રીષ્મઋતુ=વૈશાખ અને	સુકેસરી=સારા કેસરીઆ
ચક્રર ચક્રર=ગોળ ગોળ	જેઠ મહીનો; હિનાળો	રંગની
ચમકે છે=ઝળકે છે	મહિમાય=મોટાઈ	ચિત્ત=મન
ઝમકારા=ચમકારા	નીરખી=જોઈ	હરતી=ખેંચતી
શાઆશ=ધન્ય	શીતળ=ઠંડી	દીક્ષમાં હરતી=યાદ રહેતી
જીવની દરકાર=મોતની	ટફુકા=કાચલના ખોલ	પ્રવેશ કરીને=દાખલ થઈને
ખીક	ધરતી=જમીન	ઉકળાટ=ધામ
સ્થિર=હાલ્યા વગર	તપતી=ગરમ થતી	ધરે છે=ફરે છે
સફાઈ=ચાલાકી; ખુખી	સુગંધ=સારી વાસ	વનેવન=જંગલે જંગલ
ખેલ=રમત	મેર=આંખા, આમલીનાં	આત્ર=ફેરી
ચમત્કારવાળા=તવાઈ	ફૂલ	આત્રતરુ=આંખો
પમાડે એવા	વસંત=વસંત ઋતુ;	વાસ કરું છું=રહું છું
નજરઅંધી=ખંડુથી જો-	અસાડ ને શ્રાવણ;	ચિત્તહરું છું=મન ખેંચું છું
નારની આંખ ભૂલા-	જુલાઈ ને આગષ્ટ	શ્યામ=કાળા
વવામાં નાંખવી તે	ભમતી=રખડતી	પરખાઈ=ઓળખાઈ;
ખુખીદાર=વખાણુવા	ફળી=પાકી	જણાઈ આવું
લાયક; ચમત્કારી	લલચાય=લોભાય	કેમળ=નાજીક
કસરત=શરીર કસવું તે		કંઠ=સાદ; સર

સંગીત=ગાયન	વેલમાં=વેલામાં	ગ્રીષ્મનો આળ=ગ્રીષ્મની
સૂર=અવાજ	અંગમાં=શરીરમાં	શર્યાત
ગજવું=ગજવી મૂકું	અનેક=બહુ	કાકિલ=મધુર
રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ	પાંખડી=પાંદડી	ભારી=ધણો
દીપે=શોભે	પ્રસારી=ફેલાવી	અટમોગરો=એક જાતનો
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ	ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
કુલેલ=ખીસેલી	પ્રકુલ=ખીસેલો	રસીલી=મજા આપનારી

સમજુતી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અને ગ્રીષ્મઋતુમાં બેઠાં જાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં (૧) કાચલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું જાડ સારું દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને જાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ, પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આંખા પર બહુ સારી ડેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ બેઠાને માણસો તે લેવાને લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે તેથી શાખ થઇને પડે, રસવાળી થઇ સારો કેસરીઓ રંગ થાય છે તે રસથી દુનિયાનું મન (માણસનું મન) ખેંચતી, તેથી ડેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કાચલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે, તેથી પક્ષી બીડાને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કાચલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના જાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી એળખાઉં છું અને મારા મધુર સાદ વડે વખણાઉં છું. હું ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ધણો ગજવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે, વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી શરીરમાં સારી વાસ

બરાબ છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. અધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો ખાળક ગણ્યો છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી. કાંચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું. મોગરો—જટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે. અધાં કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ બધી.

પાઠ ૩૭.

નવાઈ=અચાંખો
ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખિસ્તી ધર્મનો
ઉપદેશ કરનાર
ખોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેર
કુશળ=હોશિયાર
શર ક્યું=કરવા માંડ્યું
કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાખડાનું કે
લોહાનું ઓળર

આ નમુનાનું

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઓળરો=હથિયારો
બીલ=જંગલમાં રહેનારી

અનાય જાત

પોકારવા=ખૂમો પાડવા
સાર=અબણ માણસ
બણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હંમેશા
તેને તાણે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા મેળ-
વવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા
ખોટા વખાણ કરનારી
એક જાત
ખહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કરખો છે
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કરખો છે
ઓળંગી=વટાવી
વહેણ=પાણીનું વહેવું તે;

પ્રવાહ

ખંડેર=ભાંગેલી ઇમારત
હજી=હાલ સુધી
ટાય=ઉપલેખા ભાગ;મથાળું
સપાટ=ઉચ્ચ નીચી નહિતે
શિખર=ટાય
મુશ્કેલ=અધર
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી આંધેલો ઝરો
ખુરજ=કિલ્લોનો ઉંચો
ગોળ ચણેલો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણ
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણ=ખે પહાડ વચ્ચેની
નિયાણુ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં

૨૬] ત્રીજી ચોપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

પડેલો રસ્તો	ઘહેરનો ચિત્રેશો નમુનો	અને પછી તેવો ધાટ
રમણીય=મનોહર; સુંદર	આકૃતિ=ધાટ; આકાર	બનાવવો કે જોઈ
સપાટાખંધ=ખલદી	ચમુનો=નકલ	જોએલું બરાબર ધ્યા-
નકશો=ગામ દેશ, કે	સાર-અવલોકન કરવું	નમાં રહે.

સવાલ-પ્રહલાદ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કય દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કય નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું ?

પાઠ ૩૯.	દેવકી ઉનાઇ=સુરત	પડ=પોપડો
ખોડા=ઝાડપાન વગરના	બિલામાં વાંસદાની	ઉપસી=ફુલી; ઉંચી થઇ
બેખડો=પથર કે માટીના	પાસે ઉના પાણીનો કુંડ	ઉપસેલો=કંચો આવેલો
મોટા ઢેઠાં	છે તે ગામ	ઉપયોગી=જરૂરતું
દેવસ્થાન=દહેરં; દેવળ	પીગજેલો=ગરમીથી	સાર-આ પાઠથી
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	પ્રવાહી રૂપ થએલો	કુદરતનું જ્ઞાન થાય છે

સવાલ-ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આમુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને ડુંગરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.	નીચે પડતું નથી	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ફરફર=આરીક ટીપાં; ખુંદ	શક્તિ=બળ	ધસડી=તાણી
મેળાપ=મુલાકાત	પચી જાય છે=નીચે	ખેટ=ચારે બાજુ પાણી ને
વહેજો=નાની નદી	ઉતરી જાય છે; સમાઇ	વચમાં જમીન હોય તે
ધોધ=કંચેથી જોસખંધ	જાય છે	મુખ=નદી દરીઆને મળે

છે તે જગા	નીરે=જળથી	કિનારે=કાંઠે
ચમકારા=ઝમકારા	તીરે=કાંઠે	ચરતાં=ધાસ ખાતાં
સરિતા=નદી	ચિત્રચિત્ર=જાતજાતનાં;	નિશ્ચય=નક્કી
તર=ઝાડ; વૃક્ષ	તરેહ તરેહનાં	પિછાણીએ=સમજાએ

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે ઊગેલાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં માછલાં અને લીલુંછમ ધાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, અને પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

સવાલ—વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના સુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર છે ? સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧.	ખાર=ખારો	ઉતરી જવું તે ઝોટ
ખલાસી=વહાણુ હંકાર- વાનો ધધો કરનાર	બરતીઓટ=નદી, ખાડી	મેળનં=છેલો
બહોળો=ધણો મોટો	કે દરીઆમાં પાણીનું	કોડીઓ
	ચઢવું તે બરતી, ને	શંખલા
		છીપો
		દરિઆઈ } =પ્રાણીઓને રહેવાનાં ધર.

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઊંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મેળનં શાથી થાય છે ? નદીનું પાણી રાતું, લુરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી કયાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨.	સુખ આગળ હવા	મછવો=નાની હોડી
હજીરો=તાપી નદીના	ખાવાની જગા છે.	ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

૨૮] પાંચમી ઓપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ચાર આના.

ટંડેલ=વહાણુ ચલાવનારો	લાંબી થઇને દરીઆમાં	બાજે=ઠરે
મુખ્ય ખલાસી; સારંગ	ગએલી હોય તે	દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણ
માહીતી=ખબર	અખાત=સમુદ્રનો કાંટો	બાણુ પાણી ને એક
ભૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	લાંબો વધી જમીનમાં	બાણુ જમીન હોય તે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	ગએલો હોય તે	ક્રિયા=કામ
પુરતી=જેમએ તેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોંનો	સમુદ્રધુની=એ મોટા પા-
મગીઆ=મગ જેટલી	અખાત	ણીના ભાગને સાંધનારો
નિશાન=એધાણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાધ	પાણીનો નાનો ભાગ
ભૂશિર=જમીનની અણી	આવેલો કાદવકચરો;ચયુ	

સવાલ—હજારો ક્યાં છે ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું ? કય ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાડ=મજબુત	પર કાંતેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુથાર, લુહાર	ધમણુ=વાદ્ય ક્રવાનો સંચો	ળવામાં આવે છે તે
વગેરે કારીગરી કરનાર	તણખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણા=તાર
દેશાધ=નગીરદાર;	ગારી	તાણાવાણા=વણુવાની
વતનવળો	ચોપાસ=ચારે બાણુ	સાલપર જે ઉભા દોરા
વસવાયાં=સુથાર, લુહાર	વાટ=સોઢાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે
વગેરે ગામની વસ્તીનું	સજ્જડ=દખત	તે તાણો અને આડા
કામ કરનારા લોકો	ચાકડો=પૈડા જેવું કુંભાર	દોરા રાખવામાં આવે
આરા=પૈદાની વચમાંના	નું જોગર	છે તે વાણો
ફરતાં લાકડાના કકડા	ભોંદા=લયકા	ખાદી=દોડી
વાંસલો=સુથારનું લાકડા	કોસ=ગાઉ	ખોળાઉ=ગોઢડાનું પડ
ધડવાનું જોગર	કાળકો=કામડીના જે ધાટ	જાજમ=પાથરવાનું રંગીત
		બિછાનું

સવાલ—ગાડા અને હળમાં શાનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયા લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪.	એક હાથની લાકડી	કોતરકામ=પત્થર કે લાક-
ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં	તાલુકો=પરગણું	ડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
ને થોડાં ધર હોય તે	વળવાનો=ફરવાનો	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
શહેર=જેમાં છેબંધ ને	દહાડો વળવાનો=ફાયદો	ઓફિસ
હારબંધ ધરો ને સારાં	થવાનો	બગ્ગર=હાટ
સારાં બગ્ગર હોય તે	રોજો=કપર ઉપર બાં-	કારીગરી=કીસમ; બના-
છુટ્ટી=રજા	ધેલું મકાન	વટ; હુન્નર
ગિલ્લીદંડા=મોઢદંડો	મસીદ=નિમાજ પડવાનું	વરાળબંત=વરાળના બે-
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની	ઠેકાણું	રથી ચાલતો સંચો

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે? અમદાવાદમાં જોવા લાયક શું શું છે?

પાઠ ૪૫.	ફેરણીકારકુન=તાલુકાના	બાંધકામ ખાતાનો
મુખી=પટેલ	ગામની સીમમાં ફરનાર	અમલદાર
ઠગેરી=ઓફિસ	કારકુન	ફેબ્રુદાર=તાલુકાની પો-
તગાવી=સરકારે ખેડૂતને	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને	લીસનો ઉપરી
ધીરેલાં નાણાં	પાણી પીવાને માટે	મુકરદમો=કેસ
મહેસુલ=રબીન ખેડવા	બાંધેલી કુંડી	સાક્ષી=જુમાની
બદલ સરકારને બરવાના	દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું	અવલકારકુન=મામલત-
રૂપીઆ; જમીનવેરો	સમરાવવું	દારના હાથ નીચેનો
હદ=સીમા; મર્યાદા	ઓવરસીબર=તાલુકાના	ઓફિસર; થર્ડ ક્લાસ

૩૦] મુખ્યશિલ્પ શિક્ષક ધોરણ ૫ માનો. ચાર આના.

માજીસ્ટ્રેટ	તિજોરર=તિજોરીનો ઉપરી	દવાખાનું=ઘરિપતાલ
જમાદાર=ખે ત્રણ ગેટનો	રસીદ=પહોંચ; પાવતી	છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઉપરી	કાચળી=થેલી	ઝોજર
ખૂટતા=મેઘતા	કારકુન=લખવાનું કામ	શીતળા=સૈયડ; બળીઆ
રજી=હાજર	કરનાર	કાચતો=કાણું પાડતો
સખ્તી=જોરજીલમ	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	ચેપ=પર; રચી
પગાર=કરમાયો	હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	
નાયક=સિપાઇની ટોળીનો	ના હાથ નીચેનો સિપાઇ	
ઉપરી	નોંધવાનું=લખી લેવાનું	

સવાલ—કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કાણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર, ઝોવરસીઅર અને તિજોરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરો ખત કયું ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ?

પાઠ ૪૬.	કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	તાનો વડો અધિકારી
તાલુકો=પ્રણાં ગામ મળીને	ઉપરી; જિલ્લાનો સુબો	કન્સ્ટેબલ=તપાસણી
થએલો ભાગ	મુલતવી રાખવું=થોડા	કરનાર અમલદાર
જિલ્લો=પ્રણાં તાલુકા મળી	વખત સુધી નહિ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
થએલો કલેક્ટરના	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
તાખાનો મુલક	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
વિભાગ=ભાગના ભાગ	સુખાકારી=આરોગ્યતા	નાર અમલદાર
કમિશનર=વિભાગનો	દેખરેખ=તપાસ	લેણદેણ=લેવું દેવું
ઉપરી અધિકારી	ઇજનેર=ખાંડકામ ખા-	મુન્સફ=સબજજ

સવાલ—તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના

ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુદ્ધાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭.	પરવાનગી=છુટ; રજા	નિશાળ
ખીના=ખાખત; હકીકત	આજ્ઞા=ઉમેદ	પરીક્ષા=તપાસ
રેલ=પૂર	મલામણુ=સિદ્ધારસ	શોધવા=તજવીજ કરવા
તીડ=અનાજ ખાધ જ-	છુટ=રજા; પરવાનગી	નાલાયક=નહિ આસે એવો
નાર એક જાતનું પક્ષી	મુકરદમો=કોરટમાં ચાલતું	નિરાશ=નાઉમેદ
પાક=મોલ	અમુક કામ; કજીઓ	ખૂન=મારી નાખવું તે
અંદુક=પિસ્તોલ જેવું	ડેપ્યુટિ=મદદનીશ	જુ'આની=સોગન પર જે
હથિયાર	કન્યાશાળા=છોકરીઓની	હકીકત કહે તે; સાહેદી

સવાલ-કેકરને મુખીએ શી ખાખતની અરજ આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું શું કામ હોય છે?

પાઠ ૪૮.	અરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું	પડનો પ્રકાશ
નાળું=પાણી જવાનું	પાણી	ટીપાં=ફારાં
ગરનાળું	ઠરી=જમી; અંધાધ	ઝાકળ=કંડીના જેરથી
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી	થીજીતે=કરીને	હવામાંની વરાળનું
નીજે છે તે જગા	ધટ=જડો	પાણી થવું તે
ડહોળું=કાઢવવાળું	કરચા=ઝીણા કટકા	અટકીએ=થોભીએ
ચિકાર=ખેડ કાઢે ભરપુર	હિમ=ઠાર	પાઠ ૪૯.
ઝરણુ=જમીનમાંથી ડુટ-	ખાફ=વરાળ	દેવતા=અગ્નિ
તી પાણીની શેરા	કિરણુ=સીધી લીટીમાં	ડુંકણી=જુગળી

૩૨] હિંદુસ્તાનની ભુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

વા નાખીએ=વીંછીએ	અગર=મીઠું પાકે તે જગા	મતલબ=છઠ્ઠા
ગતિ=હાલચાલ	જુઆળ=પાણીનું ચઢવું	ખાસ=ખસુસ; જરૂર
મીણુઅત્તી=મીણુ સાથની	તે; ભરતી	ખરડ=ઝટ ભાગે એવી
વાટ	કણી=રજકણ	ચુરેચુરા=ભુકેભુકા
અંગારા=સળગતા કાચલા	સાંભરી=એકઠી કરી;	મૂળરંગ=અસલ રંગ
તાળ=ચોકખી	ઉસરડી	આંચ=ઝાળ
હરી જાય=હોલવાઇ જાય	ઢગલા=ઢગ	ધરી=પકડી
ગુંગળાઈ=રૂંધાઇ	તરી આવે=ઉપર આવે	બડકા=અળતું
જોત=જળતું; બડકો	સિંધવ=મીઠાની એક જાત	વિસ્મય=નવાઇ; અચંબો
દવ=જંગલમાં લાગેલી	અથામંધ=ધણુંજ	ગજરો=ફૂલનો માથામાં
આગ	દેશાવર=પરદેશ	લાલવાનો તોરો
પાઠ ૫૦.	સાર=માણસને પહેલે	ઝાળ=આંચ
નિહાઈ=મળ્યા પદાર્થ	નંબરે લવાની; બીજે	ઉડાવવા=અદલવા
કંટાળનો=કાયર થતો	નંબરે પાણીની; ત્રીજે	સાર=મંધકમાં રંગ
પુષ્કળ=ધણું	નંબરે ખોરાકની; અને	ઉડાવવાનો ગુણ છે.
મીઠું=ચુરુ; નીમક	ચોથે નંબરે મીઠાની	પાઠ ૫૨.
મોળી=રીંકડી	જરૂર છે- મીઠું સ્વાદનાં	શોખ=મરજી; છઠ્ઠા
ખેસ્વાદ=સ્વાદ વગરનું	ખાઈ છે છતાં મીઠું	અકાળી=પટકી; પછાડી
સ્વચ્છ=ચોક્કસ	કહેવાનું કારણ એ કે	ખરખચડા=ખાડા
ખારીઆ=મીઠાના પાણી	તે ખોરાકને સ્વાદવાળો	ખાખોચીઆવાળી
માં આધા સુકવેલાં	બનાવે છે.	ફટકડી=એક જાતની
ચીમડાં, કાલીંગડાં વગેરે	પાઠ ૫૧.	ખાટા તુરા સ્વાદની વસ્તુ
જીવ=જીવાત	મંધક=પીળા રંગની ઝટ	ખાણુ=પાસા
તાજાં=તરતનાં	ભાંગી જાય એવી વસ્તુ	પાસા=કોરણો

પહેલદાર=પહેલવાળી
હાર=કંઠા
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
અકીક=રંગીત ચળકતા
પત્થરની એક જાત
ઝવેરાત=હીરા, માણિક
વજેરે રત્ન
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું
ઝાડ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-
વાનું ઝોળર
સમી=દુસ્ત
ભટ્ટી=ધાતુ પીગાળવાનો
મોટા ચુલો
પાનું=ફળ
ઝેરણુ=લુહાર, સોની
વગેરે જેનાપર મૂકી
ટીપે છે તે ઝોળર
ટીપીને=ધડીને
સીધું=પાસરું
નળીઓ=ભુંગળાઓ
રવેશ=માળનો ઝુલતો
ભાગ; ગોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
ધા કર=ટીપ
પોલાદ=ખરું લોહું
કરવત=લાકડા વહેરવાનું
હથિયાર
ભરતર=ભરીને ખનાવેલું
રકૂ=પેચવાળો ખીલો
કાનસ=રેતરડી
ધડતર=ધડીને ખનાવેલું
નકર=સંગીન

પાધરું=અહારો બહાર

પાઠ ૫૪.

હૃદય=શરીરના જે ભાગ
વડે કામ અને બાન
થાય છે તે (જેમકે
આંખ, કાન, નાક, જીભ,
ચામડી, હાથ, પગ, મોં,
ગુદા, ઉપસ્થ)
મુખ્ય=મોટા
અંગ=ભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણુ
ચોંટી=વળગી; આઝી
અગસનું=જરૂરનું
છિદ્રો=કાણાં

શોષી=ચૂસી
આધાર=ટેકો
એકાદ=એક
ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
ખારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
સાર-ઝાડનાં મુખ્ય છ
અંગ છે. મૂળ, થક,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, ખી,
(પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
ડનાર અંગો છે.)

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીલ
ધટ=ધાડું
ચીકણું=ચિકાશવાળું
ધડીઆં=તાડી ભરવાનાં
હચી ડોકના ધાડવા
છેદ=કાણું; વેહ
ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
આરપાર=આ આજુથી
પેલી આજુ
તાડી=ખાટો નીરો; ખ-
જુરી કે તાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો
તરતનો ઝરેલો રસ

૩૪] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના.

ખરસાણી=થુવેરની એક	મુલક=દેશ	અળસી વગેરેને બાણી
જન	ઢાઉદખાની=પીળા પોચા	લુમદી કરવામાં આવે
થોર=થુવેરીઓ	વાળઆ=ઝીણા કાળાશ	છે તે
ચુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ	પડતા	પાઠ ૫૭.
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ	પોટો=ધોળો હુમસો	બગીચો=બાગ
(એના ફૂલ હનુમાનને	હુમસો=દુંકો પણ ભરાઈ	ઢાંડી=વચલી નસ
ચટે છે)	ફાડ=ભાગ	થોકડો=અથો; જુડો
ઉપવાસ=બ્રહ્મચર્ય રહેવું તે	પુષ્ટિકારક=કૌવત આપનાર	ચૂંટી=તોડી
સાચુચોખા=વાંચીઆ	ખરછટ=કદળુ ને ખર-	સાંકડું=નાનું
ચોખા	અચડું લાગે એવું	ગંજફા=રમવાનાં પાનાં
છાલ=છોડા; ચામડી	થુલું=ભુલું; ચાળણ	માફક=પેટે
રેસા=તંતુ; તાર	બાફે=ખરમ પાણીમાં રાંધે	કમળ=તળાવમાં ચતું
ડહોળી=વલોવી	હવાલો=નારની ચાળણી	એક જાતનું ફૂલ
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણું	ઝાટકીએ=ઉપણીએ	અળવી=અળનાં પાંદડાં
કાણાંવાળું વાસણ	આળણ=ચાળતાં બાકી	જયાપંથ=સામડું
હલકા=જલદી પચે એવા	રહેડો ભાગ; થુલું	કુંવાર=કુંવારનો છોડ
પાઠ ૫૬.	રવો=ઝીણો દાણાદાર લોટ	દાંતા=અણીવાળી કોર
શુભારે=આસરે	વાની=ચીજ	અગથીઓ=અગધીઆનું
ડુંડી=નાનું ડુંડું	આથો=ચઢીને ખાટું	ઝાડ
ઉખી=ધઉની કંઠી	થયલું ખીરું	મુલમોર=એક જાતનું
સુખળાં=ડુંડાં કે કંઠીની	લેપડી=પટ્ટી	ફૂલનું ઝાડ
બાબુએ સોચા જેવું	જખમ=ધા	કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
હોય છે તે	પોટીસ=ચુમડાં વગેરે	પાઠ ૫૮.
ખાંચ=ખોબણ	દરદપકવવા માટે ધઉ,	જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

ચોથી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ચાર આના. [૩૫

પતંગીઉં=એક જાતનો	પાઠ પટ.	નહિ એવાં; અકરાંતીઆ
સુંદર પાંખવાળો કીડો	ભાગોળ=શહેર કે ગામમાં	ગળે છે=કતારી દે છે.
વગ=જાત	પેસવાનો દરવાજો	કોહલું=સડેલું
જઠર=ખાધેલું પચાવ- વાની કોથળી	થોળાયા કરતો=વારંવાર યાદ આવતો	કમકમાટ=ચીતળી; કંઠાળો
ખૂઅસુરત=દેખાવડી	ભાથું=મુસાફરીનું ખાવાનું	પાઠ ૬૦.
ખીલકુલ=સમુજગી	સમડી=કાગડાના આકાર	ઠેકડા=કુદકા
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી	નું મોટું પ્રાણી	દોડાદોડ=નાસાનાસ
જાત હોય તે	તીર=કામડું	અપકાદાર=શોખિતા
પાંખ=પર	ધસારાખંધ=ઝડપથી	સુંદર=ખૂઅસુરત
વૈતરી=વેઠ કરનારી	નજર=નીગાહ; ધ્યાન	વલવલાટ=હરીને નહિ
અવસ્થા=દશા; કાલત	નહોર=તીણા નખ	એસવું તે; વસોપાત
ધયળ=પેટે ચાલનાર કીડો	ચીરે=ફાડે	રમુજ=આનંદ
કીડિઆર=કીડીનું દર	કરાંડી=કપાસ, તુવર,	અદન=શરીર; અંગ
પોષણુ=ગુજરાન	વગેરેની સુકાઈ ગએલી	પીઠે=ખરડે; વાંસે
કોશેટો=લાંબી ગોળ દડી	ડાળી	કાઅરચીનરી=ધણી કાળી
નિરાંતવળી=નચિંત થઈ	સરી=લપસી	અને થોડી ઘોળી એવી
અવતાર=એક રૂપ બદલી	અંધારા=ચક્રર; ફેર; તંમર	ગુચ્છવાળી=ઝુમખા
ખીખ રૂપમા આવવું તે	ગીધ=ફાડી ખાનાર	જેવા વાળવાળી
પુડા=મધમાખીનું ઘર	મોટું પક્ષી	છોડાં=છોતરાં
હુમલો=હલ્લો	ઢોળાવ=ઢાળ	ગર=ખાવો
કુડુંખ=વંશ; ઓલાદ	ગરદન=ડોક	કુમળી=નરમાશવાળી
વંદા=વાંદા	પુરં કરે=ખાઈ જાય	કુંપળ=ફણગો; અંકુર
	ખાઉધરા=ખાતાં ધરાય	કાતરી=કાપી
		રાક્ષી=અને બાજુપર

૩૬] પાંચમી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના.

અકેકો અણીદાર દાંત	તૂલ=અનાજના છોડ	દેખાવ=શોભા; ભરાવ
હોય છે તે	સમીસાજ=સંધ્યાકાળ	ખરછટ=કરકરા
ફવાટી=ઝીણું વાળ	પાઠ ૬૧.	ખગાસું ખાય છે=ખાળસ
ચકાર=ચાલાક; ચંચળ	પૂછડીહલાવતો=ખુશ થતો	ફર કરે છે
અવાજ=સાદ	ફરી વળ્યા=વીંટળાયા	ડાચું=જડખું
ધાતકી=ખુની; નિર્દય	સરત=હારજીત	જોરાવર=ખળવાન
દુરમન=શત્રુ	ખંખેરી=ઝાટકી	નજો=ધુંટણથી પાટલી
ખચાવ=રક્ષણ	હઠે=ફર જાય; ખસે	સુધીનો ભાગ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ	લટકતી=લપડતી	વિકરાળ=ડરામણું
ઝુમખો=જથો	લાળ=ચીકણું થુક	છાતીવાળું=હિંમતવાન
છત=છાજ	પંજ=પાંચ આંગળાં ને	હુમલો=ધસારો
ખીકણુ=ખીએ એવું	હથેલી એટલો કાંડાં	ટુકડી=ટોળી
નજરે પડતું=દેખાતું	સુધીનો ભાગ	ખદામીઉં=ખદામના રંગ
ખાસ કરીને=ધણું કરીને	ગળડી=દોટ	જેવું
ફરનું ફર=આધેનું આધે	ભરોસાદાર=વિશ્વાસ	ભુરાશ પડતી=ભુરાશ પર
તેજ=ચાલાક	મમતાળુ=માયાળુ	પાદર=ગામના ઝાંપા
કૌંવતવાળા=મજબુત;	તાબેદાર=હુકમમાં રહેનાર	ખહારની જગા
જોરવાળા	પત કરતી=લેખવતી;	કીકિયારી=ચીસ
ઉપરાઉપરી=એકપછીએક	ગણકારતી	પકકું=પહોંચેલું; પેક
ફાળ=કુદકો; છલંગ	માન=આખર; બાર	ભમે=ભટકે; રવડે
ધટ=ખડી	પાઠ ૬૨.	ભારો=ચુએ
રતુમડો=રતાશ પડતો	સવાલ=પ્રશ્ન	ખોળ=શોધ; તપાસ
કક્ષા=પુળા	ટટાર=સીધા	દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
રહેઠાણુ=વાસ; મુકામ	અણીપડતા=અણીવાળા	વાદ=શેરડીનું ખેતર

ખંધાધ=ધુર્યાધ

પાઠ ૬૩.

ધુરકવા=ડોળા કાઢવા

ખાતર=માટે; વારતે

પન્નવો=હેરાન કરો

કોઠી=નાનો કોઠાર

નુકસાન=અગાડ

કીકી=આંખના ડોળાની

વચ્ચેનો ગોળ કાળો ભાગ

સહેલાઈથી=થોડી મહેનતે

શે.ભા=દેખાવ

ગાન=સમજ

ખપર=ગળુ

ધોર=વણું મિહામણું

મ્યાન=તરવારનું ધર

ચીરું=ફાટું

કરકરી=ખરખચડી

છોલી=ક્રોતરાં કાઠી

ઉપયોગીપણું=જરૂરીઆત

સતાવશે=દુઃખ દેશે

મહેરબાની=દયા

ગુણુ=પાડ

કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી

નાશ કરવો

પાઠ ૬૪.

સિંહણુ=સિંહની માદા

અન્યમ=નવાઈ

ધ્યાન=ચિત્ત

અગ્નિ=દેવતા

યાળ=કેશવાળી; ધોડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ

ઠેલણુ=હડસેલી શકાયતેવી

ધુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો

અવાજ

ગર્જના=સિંહનું બરાડવુંતે

ધ્રુજતાં=કાંપતાં

ભયંકર=મિહામણા

વાધણુ=રાધની માદા

ગોસ=માંસ; માટી

ચળકે=ઝળકે

ભો=ખીક

ઠેકાણુ=નિયમ

ચાખેલ=સ્વાદીઓ

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ

ચાડાં=ડાધા

દીપડો=વાધની જાતનું

પ્રાણી

આંતરે=ધેરે; કબજે કરે

હેરાન=દુઃખી

પાઠ ૬૫.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની

ગાય

કરોડ=વાંસાની વચમાંનું

ઉભું હાડકું

દવાખાનું=ધરિપતાલ

હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું

દિવાલ=ભીંત; કરો

ટાંગ્યું=લટકાવ્યું

બિહામણું=કરામણું

ગરદન=ખોચી

પાંસળી=પાસા પરની

હાડકી

ખેડોળ=કદરપું

ભરાડિ=ભરેલું

ખેશક=નડકી; ખચીત

કૌરત=ખેર; બળ

અવયવો=ભાગો

ખોપરી=મગજનો દાખડો

મગજ=ખોપરી માંહેનો

નરમ ભાગ

ફેફસાં=દમ ભરવાની

૩૮] કન્યા વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

કોથળી	ચામડી=ત્વચા	ગલેફ=ઝોસીકા કે ગોદ-
હૃદય=લોહીની ટાંકી	સુંવાળી=લીસી	ડાને ચઢાવેલા પડ
આપો=કુલાની પાસેનો	ઢીમું=ઢીમણું	સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને
જન્મનો ભાગ	રક્ષણુ=સંભાળ; અચાવ	મોટી દેખાડનાર
પ્રક્રોડ=દમ ભરવાની	ગોડ=રસવિહારની ગાંઠ	અસંખ્ય=અગણિત;
કોથળી	ઉપસી=ઉંચી આવી	ધણાજ
સંરક્ષણુ=સાચવવું તે	પડ=પોપડો	રેખા=ઠાપા
રેસા=તાર; તાંતણા	ખરી પડે=જતી રહે;	ગરમ=હુંફાળું
સંકડાય=સંકોચાય	નીકળી જાય	ગેંડા=ગેંડીનો નર
ગોટલો બાકે છે=એક	રૂઝાના જાય=રૂઝ આવતી	(સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ
કેમણે એકઠો થાય છે.	જાય	કયું? (સ. ૨) ચામડીનો
સવાલ (૧) માંસપેશી	દરદ=દુઃખ	ઉપયોગ કહો. (સ. ૩)
શેની અને છે? (સ. ૨)	નિશાની=એધાણી	ચામડીમાં કેટલાં પડ છે?
હાડાંની જરૂર શા માટે	લઈ=જમરી	(સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ
છે? (સ. ૩) લોચામાં	આળુ=જરા અડકયાથી	સમજાવો. (સ. ૫) કષ્ટ
કયો ગુણ છે કે જેથી	પાણુ દુઃખાય તેવું	જગાની ચામડી જડી
તે લાંબા હુંકા ચર્મ શકે	ભોકે=ધોચે; ધાલે	હોય છે? (સ. ૬) એક
છે? (સ. ૪) શરીરમાં	ખાલ=ચામડી; ત્વચા	દાખલો આપી ચામડીની
કેટલાં હાડકાં છે?	અડકે=છેડે	રચના સમજાવો. (સ. ૭)
પાંઠ ફડ.	ખમાતું=સહન થતું	જેના શરીર પર વાળ
કુદરતી=માણુસનું કરેલું	ઝોસીકું=નાનો તકીઓ	વધારે હોય તેની ચામડી
નહિ તે; ઇશ્વરનું	દાખલો=ઉદાહરણ	કેવી હોય છે?
ખનાવેલું તે	ખોળાકે=ઉપલું પડ	પાંઠ ફડ.
ઢાંકણુ=કવર; પડ	હેકડું=નીચેનું	સુરત=તાપી નદીને ડાબે

કઠિ શહેર છે.
ટકોરો=વાળેલીઆંગળીથી
ઠોકવું તે
તળીઈ=નીચેનો ભાગ
આસું=મગ્નનું; સાઈ
કમાવેલું=પકવેલું
તરડે=તરડ પડે; ચીરો
પડે; ફાટે
ટકે=નભે; ચાત્રે
પહેર્યા=ધાલ્યા
ખીક=ડર; ભો
ચમારવારો=જ્યાં ચમાર
ભોકો રહેતા હોય તે જગા
કાથળી=થેલી
વાસ ભારતી=ગંધાતી
ઠરાયું=ઉભું રહેવાયું
ટાંગી=લટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું
મોચીનું ઝાંઝર
જીન=ઘોડાની પીઠપર નાં
ખવાની ચામડાની ગાદી
કુમળું=નરમ
મશક=પાણી ભરવાનો
ચામડાનો કાથળો

(સ. ૧) ચામડામાં કયો
ગુણ છે કે જેથી પાણી
અંદરથી બહાર નીકળી
જતું નથી ? (સ. ૨)
જોડા પહેરવાથી શો
લાભ ? (સ. ૩) ચામડાને
કેળવવાની રીત કહો.
(સ. ૪) ચામડાની કઈ
કઈ ચીજો થાય છે ?
પાઠ ૬૮.
ઊન=ઘેટાના વાળ
દોરદાંકર=ખજા; ઘોડા
વગેરે
ઝોઢો=ખજાને ઝોઢાડવા
માટે સીવેલું કપડું
ગરમાવો=હુફ; ગરમી
ઊતર્યા=પુરા થયા; ગયા
માંસડી=પોટલી
કાંતયું=ભાંખા દોરા કાઢવા
ઊડવેઈ=કડાકુટ; માથાકુટ
વાંકડીઆ=ગુંચળીઆ
ભરાઉ=પાસે પાસે
ટકાઉ=મજમુન
સાચવી=સંભાળી

દુઆ=ઝીણા છવડાં
હુફ=ગરમાવો
વારકુટ=જેકીટ; એક
જાતનું ખાંચ વગરનું
ટુંકું બદન
ઝબ્બો=પગની પાની
સૂધીનો ડગતો; જામો
કપજો=ખાંચ વગરનું બદન
(સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? (સ. ૨)
ભરવાડ કયારે ઊન કાત-
રી લે છે ? (૩) ઊનનો
ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
ઊનના કપડાંથી ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? (જ. ૪)
શરીરમાંથી ગરમી નીક-
ળી જવા પામતી નથી.
પાઠ ૬૯.
ચોપડીએ=ચપતે
આંગણું=આરણા આગ-
ળાની જગા
ખેઠક=ભોંયતળી આની
ઉંચાઈ
ખાસ=જણી જોઈને

૪૦] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

તળીઉં=નીચેનો ભાગ	રાગ આવતો નથી	કામડાં બંધાવવા
બેજ=શરદી	જાગરૂં=સંડાસ; ટટી	છત=છાજ
કુંભી=ધરના ઉભા આડા	વાડો=ધરની પાછળની	નરદમ=તદન; એકલી
લાકડા બેસાડવા માટેની	ખુદ્દી જમીન	ઝરૂખો=ગોખ; અટારી
બેસણી	કયારો=ચોરસ ખાડો	બેશક=નકકી
સાગ=લાકડાની એક જાત	છોડી=બે ધરની પછીત	સવડવાળું=સગવડ કરેલું
છોલાણું=ડો દેવડાવવી તે	વચ્ચેની પાણી જવાની	પાઠ ૭૦.
પરસાળ=ધરમાં પેસતાં	જગા	ઓછાથો=ઓળો; પડછાથો
પહેલો ખંડ આવે છે તે	સીડી=નીસરણી	છાયાચંત્ર=ઓળાપરથી
ઓસરી=ઓટલી	દિવાનખાનું=બેસવા કિ-	વખત જાણવાનું યંત્ર
દેરાસર=દેવને રાખવાનું	ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો	સાધન=સાહિત્ય
ઠેકાણું	ખુખીથી=સફાઈથી	મદારી=બેલ કરનાર
પૂજા=સેવા	વેલ=વેલા	(સ.૧) અસલના વખ-
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-	ખીંટી=ખુંટી	તમાં ધડિઆળ હતા ?
વાનો ઓરડો	તાકા=મોટા ગોખલા	અસલના શેકો વખત
પાણિઆરૂં=પાણીના બેડાં	મોબ=છાપરાની વચમાં-	શા ઉપરથી જાણુતા ?
તથા ગોળીમૂકવાનીજગો	નું આડું લાકડું	પાઠ ૧૭.
કોઠાર=અનાજ ભરી	સાકટી=વળી	ધડિઆળ=વખત જાણુ-
મૂકવા માટે લાકડાનો	પકવાસા=છાપરાના	વાનું યંત્ર
કે કાદવનો ખનાવેલો ઘાટ	સાકટા સાથે જડેલી	ચઢે=ધડિઆળમાં આં-
ધુમાડીકું=ધુમાડો નીક-	પાટીઆની ચીપો	કા માંડેલો ગોળ ભાગ
ળત્રા માટે બાંધેલું તે	કામડું=વાંસની બે ફાડ-	I=એક
ઘેરાઈ=ભરાઈ	માંની એક ફાડ	II=બે
વૈદના પગલાં ચતા નથી=	સરડાવવું=છાપરા ઉપર	III=ત્રણ

IV=ચાર (૧ ઓછો ૫ માંથી)	કુચી=ચાવી (સ. ૧) ધડિઆળમાં કેટલાં કાંટા હોય છે ?	તોળવા=તેજવા દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે તે લાકડી
V=પાંચ	(સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે ? (સ. ૩) નાના	ચીચવો=એક ઉભા લાક-
VI=છ (૫+૧)	તથા મોટા કાંટાથી શું બણાય છે ? (સ. ૪)	ડાપર બીજા આડા
VII=સાત (૫+૨)	ધડિઆળ જેતાં શીખ-	લાકડાંની વચમાં સાલ
VIII=આઠ (૫+૩)	વાને માટે પહેલું શું	ધાલી બે છેડે બેસ-
IX=નવ (૬સ-એક)	ઓળખવું જોઈએ ? (સ.	વાની રમત
X=દશ	૫) ચંદા પર કેટલે સુધી	મધ્ય=વચલા
XI=અગિઆર (૬સ+ એક)	આંકડા માંડેલા છે ?	સેજસાજ=જરા
XII=બાર (૬સ+બે)	(સ. ૬) નાનો કાંટો આઠ	છેતર્યો=ઠગ્યો
કુંડાળું=ગોળ ચક્રરકું	પર હોય ત્યારે મોટા	પદ્ધતું=છાપકું
મિનિટ=અઢી પળ; સાંઠ	કાંટો કયા આંકડાપર	પાધરો=સીધો
સેકન્ડ	હોય છે ?	સમતોલ=સરખું વજન
અંતરે=છેડે	પાઠ ૭૨.	સમ=સરખી
કમાન=પોલાદની પટી કે	પડીકું=મંડલ	યુક્તિ=તદબીર
તારનું શુંછળું	સમતોલ=સરખું વજન	(સ. ૧)આપણને માલ
સામટા=ભેગા	ત્રાજવું=તોલવાનું સાધન	ઓછો ન મજે તે માટે
મધરાત=વચલી રાત		ત્રાજવાની ગાયતમાં શી
ઝડપ=ઊંતાવળ		તપાસ રાખવી ?

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો,
વનસ્પતિઓનું, (પાઠ ૨) લિપિમાં, ગ્રાહણી, પંડિતો, અબજી,

૪૨] ત્રીજા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક અહીં આના.

માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટટ્ટુ, ઠઠિયુગ, ઉતર્યો, બુદ્ધ, હિંદાડે, ખર્ચુપાન, આવકનો, જાત્રાએ, બિચારું, અક્ષતનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિયાણી, ઇંધરભક્તિ, ઇંધરકૃપા, ચૌદશ, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અભ્યાસ, ઇચ્છે, સોંપ્યો, ખસ્યો, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લગ્ન, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, સત્તર, ખરીદ્યા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો, અટકાવ્યો, વિદ્યપતિ, જગકર્તા, ભૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇંધરસ્તુતિ, વિદ્યસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, આગ્રહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) જાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળ્યું, ભુંડું, તાક્યું. (પાઠ ૧૨) યુષ્મદિર, અબ્દુલ, ક્રોધ, વર્તણુકથી, દુર્યોધનને, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગંધર્વ, અંતઃકરણ, ગુસ્સે. (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધિશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) ગૃહસ્થ, નિસાસો, કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મશ્કરી. આગ્રહ, સ્વાદે. (પાઠ ૧૬) કલેશ, નિશ્ચય, વૃક્ષ, પ્રગટે, સ્વર્ગ. (પાઠ ૧૭) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પાથર, ઝૂંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વચ્છ, ચોંટાડ્યાં, ઈંદ્રિય, સ્થિતિ, શક્તર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન. હિદ્રો, નાહ્યા, અટક્યું. (પાઠ ૧૯) વિદ્વાન, નિર્ણય. (પાઠ ૨૦) ડિલ્હી, પ્રખ્યાત, પરાકર્મી, વિદ્યાનો, વિષયો. (પાઠ ૨૧) મચ્છર, ફાટ્યો, યુક્તિથી, ગર્વથી, અભિમાની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, રિકિટ, પરબિડિઆં, પત્તા, તીર્થરૂપ, ચિરંજીવી, રાજેશ્રી, પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવંતી, ગંગાસ્વરૂપ, ઢુંકું, પત્તો, જિલ્લો,

(પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અણાહ, વિનંતિ, સિખારી, ભેટયો, ઇર્ષાખોર, દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાઢવિવાઢ, તુર્ત, પ્રાણી, પ્યારું, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, નિર્દોષી, વ્યાપાર, અથડાય. (પાઠ ૨૫) ધકકો, ફાડાવ્યો, ફુટયો, દોષ, સદગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથે, તણીન, વિષય, સખ્યામાં, નાતમલાલ, વિલાયતમાં. (પાઠ ૨૭) કિટલો, અગત્ય, પુળકળ, વિના, સંગ્રહ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાર, પ્યાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્માદા, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચઢી, તર્કપ્રસાદ, ગુરુની, વળગ્યો, તર્ક, ઉપાડયો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉઘમે, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડયો, ગાથું, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળસ્કે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધાટે, થોઢે, સંતોષ, વિપત્તિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઈચ્છતા, હહેલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મંદવાડ, જંતુઓ, ખુણખોચરે, પાથરણું, ઘાસ, ખિજાનાં, ઢાળાય, ઝાડીઝુડી, દુર્ગંધ. (પાઠ ૩૪) કેકેચી, શત્રુન, અયોધ્યામાં, કૌશલ્યા, સુમિત્રા, લક્ષ્મણ, પ્રાણથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, ઉદ્યાપશે, ચૌદ, વિકાર (પાઠ ૩૫) ઢોલ, ઝમકારા, સ્થિર, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) ગ્રીષ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલે, કોઢિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આમ્ર, પ્રફુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, હહાપણ. (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કર્મો, પુરુષોના, પુતળાં, આળંગી, ખંડેર, ટાચ, હહેરું, મુરકેલ, દિવાલો, વાયવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગાઢવ્યા, (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજે, તળેટી, તૂટીને, ઢુકડાની, સિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઇ, લમ્બુદ્રા, ખીંગ

૪૪] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક ચાર આના.

જેલો, ઠંકું, ભિંજાય, (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્ધું, ગમ્મત, પૃથ્વી, શક્તિ, નિચાણ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, સરિતા, નિર્મેળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહમદ, ભુફું, તાણી, કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશિર, ભૂગોળવિદ્યા, ટંડેલ, નિશાન, ક્રિયા, દ્વીપકલ્પ, હંમેશાં, સામુદ્રધુન્દી. (પાઠ ૪૩) ઇચ્છું છું, ત્રણેક, ભફૂંમાંથી, સળગાવેલા, પૈહાની, રેડયું, સળંગડ, ચોંટી, લોદા, ઢેડવાડામાં, ગોડડાનાં, બોળીયાં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટ્ટી, ગિલ્લીઢંડા, છંટાય છે, રાત્રે, વરાળયંત્રથી, મીણખત્તી. (પાઠ ૪૫) દુરસ્ત, ખૂટતા, સખતી, લપેટી, તિજ્જે-રર, કોથળી. (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી, કમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવત્તો, ડેપુટિ, બોર્ડ, સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું, ફૂરતાં, થીજને, સૂર્યનાં, કિરણો, ઝાડળ, પહોંચ્યાં, (પાઠ ૪૯) ટુંકીએ, ગતિમાં, ઢાંકું છું, ઠાલવી. (પાઠ ૫૦) અંગ્રેજી, ગોવિંદ, મિઠાઈ, બોળી, બોળું છું, બેસ્વાફ, બાઝી, મુશ્કેલ. (પાઠ ૫૧) વિસ્મય, પ્યાલું, હલાવ્યું, હેઠળ, સળગાવ્યો, લિલાશ, પદાર્થ, ચુંટી, ઝાળ, ધર્યું. (પાઠ ૫૨) ગોઠવ્યાં, અફાળાં, વાંકીચુંકી, ગુરુજી, ખડકમાંથી, જંમર. (પાઠ ૫૩) સ્કૂ, મિત્ર, ટીપ્પું, અલ્યા, વળ્યાં, ચપટો, તાળાં, કહેરા, દિવાલની, ખોંટીઓ, ઘડિઆળ, ચપ્પુ, નક્કર, સિવાય. (પાઠ ૫૪) ઇંદ્રિયો, ઉત્પન્ન, પાંદડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટારા, અગત્યનું, ચૂસે, શાપી, ખ્યાલ, મોઢાં. (પાઠ ૫૫) દાહતા, પિનાશ, ઢોંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી, ડહોળી. (પાઠ ૫૬)

બાળમરખાવળી મે સુંદરજીવૃત પહેલીના અર્થ બે આના. [૪૫]

પુષ્ટિકરક, કુંડી, ઉંબીમાં, હુમસો, અડક, થુલું, ગુદીને,
પલાળીને, ફેલ્લા. (પાઠ ૫૭) દોડયા, સાંકડું, શેષી, ચિરાએલાં,
અગથીઆનાં, કૃષ્ણલાલ. (પાઠ ૫૮) અવસ્થા, ભટકયા, સૂંઠ,
ખૂબસુરત, વૈતરી, ઇંઘાં, કીડિઆરામાંથી, નિરાંત. (પાઠ ૫૯)
ભાથું, ઉતરો, થોરો, પાણી, ખાઉધરા, કોહેલું. (પાઠ ૬૦)
ગુન્હાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી, ઓચીંતી, કલ્લામાં.
(પાઠ ૬૧) મળફી, અક્કલવાળું. (પાઠ ૬૨) શિઆળ, શ્રીધર,
(પાઠ ૬૩) તાણ્યું, તળીયા. (પાઠ ૬૪) અગ્નિ, ગર્જના, ધૂજતાં,
ચોંટયું, ઠેલણગાડી, ભૂખ્યો, વસ્તી, પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં,
હાંડપિંજર, ટાંચું, બિહામણું, કૌવત, ટુકકો, માંસપેસી,
રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મદર્શક, દાઝીએ, રૂઝાતો,
લફું, ભોંકે, હેઠલું, અસંખ્ય, ઋતુમાં. (પાઠ ૬૭) ઠરાવ્યું,
કુક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝખ્ખા, ઊંઘેઠ (પાઠ ૬૯) છોલાણું,
પાણિઆરું, તુળસીક્યારો, જીંડી, ચીતરાવ્યાં, સરડાવ્યું, ઝર-
ખામાં. (પાઠ ૭૦) મિનિટ, ચકકર, ઠલવાઈ. (પાઠ ૭૧) અડ્ડા-
વીસ, અગ્રેજીમાં. (પાઠ ૭૨) ત્રાજવું, કારલું, તોળયું, ખાંધ્યું,
બેખ્યું, યુક્તિઓ, ઓથુંવતું, મૂક્યું.

કડાંની ફિલ.

કડાં લોહાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો વ્યાસ એક
બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની બાહ્યનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે.
તે રાતા; વાદળી વગેરે તરેહના પાકા રંગથી રંગેલાં હોય છે;
સૂચના—(૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં
હાથ સાથ લટકતાં રખાવવાં. (૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીન પર
મુકાવી દેવાવવાં મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.

૪૬] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અહીં આના.

(૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાખીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. તૈયાર—
કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો—એ કડાં એ હાથમાં લઇ હાથ નીચે લટકતા રાખવા. રમત ૧—(૧) એ હાથ ઉઠ્યા. (૨) એક હાથ નીચા લટકતા. રમત ૨—(૧) એક હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવાં. રમત ૩—એ કડાં એકાં કરી વચ્ચેથી એક હાથે સામસામા પકડવાં. (૧) ઘુંટણમાંથી પગવાળી પગના આંગળાપર વળન રાખી એસવું. એડી ઉઠી રાખવી. (હાથ એ પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) (૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ) રમત ૪—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે પકડવા. (૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫—(૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬—(૧) જમણો હાથ ઉઠ્યો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—(૧) એક હાથ ઉઠ્યા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૨) એક કડાં પગના આંગળા (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા) રમત ૮—એક હાથ ઉઠ્યા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉઠ્યો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯—(૧) એક હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—(૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) (૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાવવા.

ત્રિવેદિ વા. પુ. ૧લાનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ગ્રંથ આના. [૪૭

આનાની ધાત.

૪ - ૦૧ રૂ.

૮ - ૦૧૧ રૂ.

૧૨ - ૦૧૧૧ રૂ.

૧૬ - ૧) રૂ.

૨૦ - ૧૧ રૂ.

૨૪ - ૧૧૧ રૂ.

૨૮ - ૧૧૧૧ રૂ.

૩૨ - ૨) રૂ.

૩૬ - ૨૧ રૂ.

૪૦ - ૨૧૧ રૂ.

૪૪ - ૨૧૧૧ રૂ.

૪૮ - ૩) રૂ.

૫૨ - ૩૧ રૂ.

૫૬ - ૩૧૧ રૂ.

૬૦ - ૩૧૧૧ રૂ.

૬૪ - ૪) રૂ.

૬૮ - ૪૧ રૂ.

૭૨ - ૪૧૧ રૂ.

૭૬ - ૪૧૧૧ રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૮૪ - ૫૧ રૂ.

૮૮ - ૫૧૧ રૂ.

૯૨ - ૫૧૧૧ રૂ.

૯૬ - ૬) રૂ.

૧૦૦ - ૬૧ રૂ.

૪૦૦ - ૨૫) રૂ.

૮૦૦ - ૫૦) રૂ.

૧૦ - ૦૧૧ = રૂ.

૨૦ - ૧૧ રૂ.

૩૦ - ૧૧૧ = રૂ.

૪૦ - ૨૧૧ રૂ.

૫૦ - ૩) = રૂ.

૬૦ - ૩૧૧૧ રૂ.

૭૦ - ૪ = રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૯૦ - ૫૧ = રૂ.

૧૦૦ - ૬૧ રૂ.

૧૦૦૦ - ૬૨૧૧ રૂ.

૧૬ - ૧) રૂ.

૩૨ - ૨) રૂ.

૪૮ - ૩) રૂ.

૬૪ - ૪) રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૯૬ - ૬) રૂ.

૧૧૨ - ૭) રૂ.

૧૨૮ - ૮) રૂ.

૧૪૪ - ૯) રૂ.

૧૬૦ - ૧૦) રૂ.

૧૭૬ - ૧૧) રૂ.

૧૯૨ - ૧૨) રૂ.

૨૦૮ - ૧૩) રૂ.

૨૨૪ - ૧૪) રૂ.

૨૪૦ - ૧૫) રૂ.

૨૫૬ - ૧૬) રૂ.

૨૭૨ - ૧૭) રૂ.

૨૮૮ - ૧૮) રૂ.

૩૦૪ - ૧૯) રૂ.

૩૨૦ - ૨૦) રૂ.

રૂપિઆભારની ધાત.

રૂપિઆભાર

શેર

અધોળ

રૂપિઆભાર

શેર

અધોળ

૧૧ ,,

૦)૦૧

૦૧

૩૧૧ ,,

૦)૦૧

૧૧

૨૧ ,,

૦)-

૧

૫ ,,

૦) =

૨

૪૮] મુંબઈ ઇલાકાની બુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

રૂ.	બા.	શેર	અધોળ	રૂ.	બાર	શેર	અધોળ
૬૧	„	૦)૨૥	૨૥	૨૩૥	„	૦૥૨	૬૥
૭૥	„	૦)૩	૩	૨૫	„	૦૥૨	૧૦
૮૥	„	૦)૩૥	૩૥	૨૬૧	„	૦૥૨	૧૦૥
૧૦	„	૦૧	૪	૨૭૥	„	૦૥૩	૧૧
૧૧૧	„	૦૧૦૥	૪૥	૨૮૥	„	૦૥૩	૧૧૥
૧૨૥	„	૦૧	૫	૩૦	„	૦૥	૧૨
૧૩૥	„	૦૧	૫૥	૩૧૧	„	૦૥૦૥	૧૨૥
૧૫	„	૦૧	૬	૩૨૥	„	૦૥	૧૩
૧૬૧	„	૦૧	૬૥	૩૩૥	„	૦૥	૧૩૥
૧૭૥	„	૦૧	૭	૩૫	„	૦૥	૧૪
૧૮૥	„	૦૧	૭૥	૩૬૧	„	૦૥	૧૪૥
૨૦	„	૦૥	૮	૩૭૥	„	૦૥	૧૫
૨૧૧	„	૦૥૦૥	૮૥	૩૮૥	„	૦૥	૧૫૥
૨૨૥	„	૦૧	૯	૪૦	„	૧)	૧૬

સમાપ્ત

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો. લ્હા. ફ્રાન્સ.

ત્રિવેદિ વાચનમાળા

પ્રવેશિકાના અર્થ	૦-૩-૦
પુ. ૧ લાના	૦-૪-૦
પુ. ૨ ભના	૦-૫-૦
પુ. ૩ ભના	૦-૬-૦
પુ. ૪ થાના	૦-૭-૦
પુ. ૫ માના	૦-૮-૦
પુ. ૬ કાના	૦-૯-૦
પુ. ૭ માના	૦-૧૦-૦
વિદ્યાપીઠ પુ. ૨ભના	૦-૪-૦
ચોર્યાસી તા. નકશો	૦-૩-૦
સુરત શહેરનો નકશો	૦-૪-૦

(સ્વ૦) છગનલાલ

મુખ્યગણિત શિક્ષક

બાળવર્ગનો	૦-૧-૬
ધો. ૧ લાનો	૦-૧-૮
ધો. ૨ ભનો	૦-૨-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૨-૬
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦

ડિક્ટેશન શિક્ષક

બાળપોથીનો	૦-૨-૦
ધો. ૧ લાનો	૦-૨-૬
ધો. ૨ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦
કન્યા પુ. ૧ લાનો	૦-૩-૦
ત્રિવેદી. પુ. ૧લાનો	૦-૩-૦

વર્ત્યકગુણર રેકર્ડ બુક

બાળવર્ગની નોટ	૦-૨-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૬
બીજીના	૦-૪-૦
ત્રીજીના	૦-૫-૦
ચોથીના	૦-૭-૬
પાંચમીના	૦-૮-૦
છઠ્ઠીના	૦-૯-૦
સાતમીના	૦-૧૦-૦
કન્યા ૧લીના	૦-૪-૦
કન્યા ૨જીના	૦-૫-૦
કન્યા ૩જીના	૦-૭-૦

મોતીરામ શાહ ફ્રાન્સ.

બુદ્ધિશીલ શિક્ષક

સુરત શહેરનો	૦-૩-૦
ચોર્યાસી તાલુકાનો	૦-૨-૦
સુરત જિલ્લાનો	૦-૩-૦

પ્રમોતરમાળા

ગુજરાત પ્રાંતની સા. ભૂ	૦-૩-૦
મુખર્ષી ઈલાકાની ભૂ	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની ભૂ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ. રસિક	૦-૬-૦
સૃષ્ટિજ્ઞાન ધો. ૧ ભની	૦-૩-૦

સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અકગણિતનાં મનોચત્ર	૦-૫-૦
સુંદરચિત્ર પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦
બાળગરબાવળી નોટ	૦-૨-૦

સુરત શહેરનો નકશો

રત.

